

YHTEENVETO VISIOLUONNOKSEN KOMMENTEISTA

1. Tiivistelmä

Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio 2040 -luonnosta kommentoitiin laajasti. Kommenttipyyntöön saatiin yhteensä 195 vastausta.

Vastaajat pitävät vision tavoitteita pääosin oikeansuuntaisina ja perusteltuina. Visio koetaan kuitenkin liian korkeakoulukeskeiseksi. Laaja vastaajajoukko toivoo koko koulutus- ja TKI-järjestelmän tarkastelua.

Luonnoksen keskeisenä puutteena kommentoijat pitävät kestävyys- ja teknologisen murroksen vähäistä käsittelyä. Visiossa ei käsitellä riittävästi tekoälyn myötä tapahtuvaan osaamisen murrosta ja sitä, miten keitys muuttaa tutkimuksen tekemistä ja koulutuksen järjestämistä ja millaisia vaikutuksia sillä on korkeakoulujen työnjakoon ja erikoistumisen. Vastauksissa painotetaan myös, että opiskelijoiden ja henkilöstön hyvinvointi, opiskelijoiden oppimisen tuki ja mielenterveys kaipaavat vahvempia kirjauksia.

Toimenpidesuosituksia arvioidaan kriittisemmin kuin tavoitteita. Niitä pidetään monin paikoin liian yleistasoisina ja monitulkintaisina. Toimenpiteitä tulisi konkretisoida ja aikatauluttaa. Toimenpiteisiin toivottiin kirjattavan selkeästi se, kuka vastaa niiden toteuttamisesta ja eroteltaisiin selkeämmin yliopistot ja ammattikorkeakoulut toimijoina. Osan toimenpiteistä nähdään ulottuvan liiaksi korkeakoulujen autonomian alueelle.

Sivistyksen, demokratian ja tieteen vapauden tavoitteita pidetään kommentteissa varsin onnistuneina ja esitetty arvopohja jaetaan laajasti. Toimenpidesuositukset ovat liian yleisluontoisina. Tiedeyhteisöltä, tutkimusrahoittajilta ja korkeakouluista tulleissa kommentteissa pidettiin häirinnän ja painostuksen torjuntaa koskevia toimia tarpeellisina, mutta riittämättöminä. Lisäksi kaivataan keinoja sille, miten yhteistyötä elinkeinoelämän kanssa voidaan parantaa ja tutkitun tiedon hyödyntämistä tehostaa.

Koulutuksen saavutettavuuden, yhdenvertaisuuden ja nuorten koulutusmahdollisuuksien vahvistaminen nähdään laajasti keskeisenä sivistyksen, yhteiskunnan osaamisepohjan ja pitkän aikavälin kilpailukyvyyn edellytyksenä. Kommentteissa kuitenkin todetaan, että toimenpidesuositukset, eivät kaikilta osin vastaa tunnistettuihin haasteisiin, kuten koulutuksen periytyvyyteen, koulutukselliseen eriarvoisuuteen ja koulutuksen resursoinnin riittävyyteen. Koulutustason noston katsotaan uhkaavan koulutuksen laatua ilman lisäresursseja. Kommentteissa nousee esiin nuoriin kohdistuvan painotuksen ja jatkuvan oppimisen tarpeiden välinen jännite. Pelkkä nuorten tutkintokoulutukseen keskittyminen ei vastaa työikäisen väestön osaamisen uudistamisen tarpeisiin eikä nopeasti muuttuviin työelämän vaatimuksiin.

Korkean osaamistason, tutkimuksen ja TKI-toiminnan merkitys yhteiskunnalliselle uudistumiselle, talouskasvulle ja kestävyydelle tunnustetaan lähes yksimielisesti. Kommentteissa ehdotetaan, että tavoitetta tulisi tarkentaa siten, että Suomen erottuvuus muista maista tulisi esille. Perustutkimuksen merkitys ei tule riittävästi esille ja tavoite ei myöskään tunnista soveltavaa työelämälähtöistä TKI-työtä osana yhteiskunnan uudistumista. Visiosta puuttuu vastaajien mukaan tavoitteita tutkimuksen tason nostamisesta, kansainvälinen edelläkävijyyden aikaansaamisesta ja erityisesti huippututkimuksen ja siitä ammentavan koulutuksen tukemisesta. Myös korkeakoulujen rooli yrittäjyyden, innovaatioiden ja liiketoiminnan kiihdyttäjänä tulisi esittää visiossa. Toimenpiteitä pidetään osin liian korkeakoulukeskeisinä, korkeakouluja liian velvoittavina ja

paikoin irrallisina visiossa asetettujen tavoitteiden laajuudesta. Kansainvälisyyteen ja kansainvälisiin opiskelijoihin liittyvistä toimenpiteistä esitetään ristikkäisiä näkemyksiä.

Korkeakoulujärjestelmän uudistamista pidetään tärkeänä, mutta vastaajat kaipaavat visiolta täsmällisempää suuntaa sille, millaista korkeakoulujärjestelmää tavoitellaan. Visiosta ei muodostu selkeää kuvaa siitä, millainen tulevaisuuden korkeakoulutusjärjestelmä kokonaisuutena. Korkeakoulujärjestelmän uudistaminen on mittava tavoite, johon korkeakoulut ja sidosryhmät tulee osallistaa laajasti. Puutteena pidetään sitä, että visiossa ei esitetä, miten päällekkäisyyksiä puretaan tai kuinka yhteistyötä lisätään, ohjataan ja rahoitetaan. Tavoite korkeakoulujen erikoistumisesta aiheuttaa myös huolta koulutuksen ja osajien saatavuudesta, pienten oppiaineiden asemasta, tutkimusalojen karsimisesta sekä alueellisen elinvoiman ylläpidosta.

Vastaajat korostivat, että vision tavoitteita ei voida saavuttaa ilman pitkäjänteistä, ennakoitavaa ja riittävää perusrahoitusta. Rahoituksen laadun ja vaikuttavuuden painottamista sekä T&K-intensiteetin kasvua tukevia linjauksia pidetään tarkoituksenmukaisina. Epäselvänä pidetään, miten rahoituksen uudistamisella konkreettisesti tuetaan korkeakoulujen uudistamista ja erikoistumista ilman, että perusrahoituksen vakaus vaarantuu.

Tilannekuva tunnistaa pääosin keskeiset haasteet ja sitä pidetään realistisena. Lisäksi kommentteissa saatiin runsaasti yksittäisiä huomioita ja ehdotuksia uusiksi muotoiluiksi.

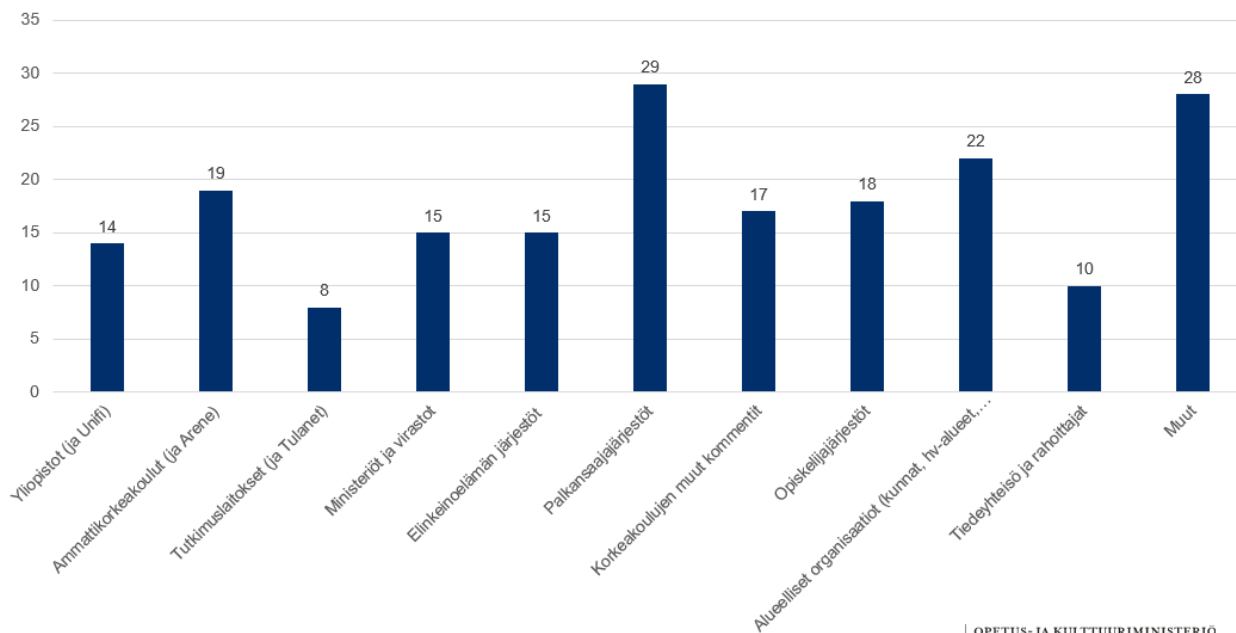
2. Visioluonnoksesta annetut kommentit

Opetus- ja kulttuuriministeriö järjesti lausuntopalvelussa Sivistyksestä suunta Suomelle – Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio vuoteen 2040 -luonnoksesta avoimen kommenttikierroksen 26.3.-15.4.2026.

Visioluonnoksesta annettiin yhteensä 195 kommenttia. Niistä yhteensä 33 tuli korkeakouluilta. Rehtorineuvostoilta, tutkimuslaitoksilta ja Tulanetilta saatiin 8 kommenttia. Kaikki yliopistot kommentoivat luonnosta, mutta muutama ammattikorkeakoulu ja tutkimuslaitos eivät jättäneet omaa kommenttia. LUT-yliopisto ja LAB-ammattikorkeakoulu jättivät yhteisen palautteen.

Ministeriöistä ja virastoista tuli yhteensä 15 kommenttia. Työelämän järjestöistä annettiin 42 kommenttia, joista enemmistö tuli työntekijäjärjestöiltä. Opiskelijajärjestöltä saatiin 18 kommenttia, joista 10 ylioppilaskunnilta ja SYL:ltä, 6 ammattikorkeakoulujen opiskelijakunnilta ja SAMOK:lta, yksi Suomen lukiolaisten liitolta ja yksi Opiskelijoiden liikuntaliitolta. Alueellisilta organisaatioilta tuli 22 kommenttia, joista 13 maakuntaliitoilta, 7 hyvinvointialueilta, yksi Tampereen kaupungilta ja yksi Kaakkois-Suomen elinvoimakeskukselta. Korkeakouluyhteisöjen muissa kommentteissa korostuivat yksittäisten tutkimushankkeiden ja verkostojen kommentit. Tiedeyhteisön ja rahoittajien vastaajissa oli mukana erilaisia toimijoita tieteen kentältä. Muissa vastaajissa oli mukana yksittäisten ihmisten lisäksi muun muassa kaksi eduskuntaryhmää, Nuorisokat ry, AMKE ry ja Nyyti ry. Yrityksiltä kommentteja tuli neljä kappaletta (Wärtsilä Finland, Milton, CSC ja HigherEd Hub Finland). Kaikki lausunnonantajat on lueteltu tämän yhteenvedon luvussa 7.

Visioluonnoksesta annettujen lausuntojen määrä ryhmittäin (N=195)

| OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

Vastaajat kommentoivat viittä visiotavoitetta ja niihin liittyviä toimenpidesuosituksia: 1. Suomi on sivistyksen, demokratian ja tieteen vapauden edelläkävijä, 2. Koulutus kuuluu kaikille ja mahdollisuuksia lisätään erityisesti nuorille, 3. Luovat osaajat ja kunnianhimoinen tutkimustoiminta uudistavat yhteiskuntaa, 4. Rohkea uudistuminen rakentaa tulevaisuuden osaamista: korkeakoulujen erikoistuminen ja yhteistyö vahvistuvat ja 5. Kohti kasvua: korkeakoulutuksen ja tutkimuksen rahoitus monipuolistuu.

Vastaajia pyydettiin arvioimaan myös numeerisesti kunkin visiotavoitteen ja toimenpidesuosituksen osalta, ovatko ne perusteltuja ja oikeansuuntaisia (asteikko: 1 kyllä, täysin, 2 kyllä pääosin, 3 vain osittain ja 4 ei lainkaan). Vastaajien numeeristen arvioiden perusteella parhaat arvosanat saivat visioluonnoksen tavoitteet yksi ja kaksi, joissa vastaajien antama keskiarvo jäi selkeästi alle kahden. Tyytymättömyyttä oli eniten lukujen neljä ja viisi tavoitteisiin, joissa vastausten keskiarvo nousi yli kahden. Neljännen luvun tavoitteisiin kriittisimmin suhtautuivat tutkimuslaitosten, ammattikorkeakoulujen ja palkansaajajärjestöjen edustajat sekä muut vastaajat. Viidennen luvun tavoitteisiin taas kriittisimmin suhtautuivat tutkimuslaitosten ja opiskelijajärjestöjen edustajat.

Vastaajat	1. Suomi on sivistyksen, demokratian ja tieteen vapauden edelläkävijä.		2. Koulutus kuuluu kaikille ja mahdollisuuksia lisätään erityisesti nuorille.		3. Luovat osaajat ja kunnianhimoinen tutkimustoiminta uudistavat yhteiskuntaa.		4. Rohkea uudistuminen rakentaa tulevaisuuden osaamista: korkeakoulujen erikoistuminen ja yhteistyö vahvistuvat.		5. Kohti kasvua: korkeakoulutuksen ja tutkimuksen rahoitus monipuolistuu.		Yhteensä	
	Tavoite	Toimenpiteet	Tavoite	Toimenpiteet	Tavoite	Toimenpiteet	Tavoite	Toimenpiteet	Tavoite	Toimenpiteet	Tavoite	Toimenpiteet
Yhteensä	1,79	2,17	1,88	2,36	1,95	2,29	2,07	2,28	2,10	2,36	1,96	2,29
Yliopistot (ja Unifi)	1,71	2,21	1,93	2,43	1,71	2,23	1,93	2,14	1,93	2,21	1,84	2,25
Ammattikorkeakoulut (ja Arene)	2,00	2,19	1,89	2,53	2,11	2,61	2,26	2,32	1,84	2,35	2,02	2,40
Tutkimuslaitokset (ja Tulanet)	1,71	2,50	1,75	2,13	2,13	2,63	2,50	2,57	2,75	2,71	2,17	2,51
Ministeriöt ja virastot	1,75	1,88	1,70	2,10	1,67	1,83	1,86	2,00	2,14	2,33	1,82	2,03
Elinkeinoelämän järjestöt	2,00	2,33	2,00	2,36	2,14	2,17	1,85	2,18	2,17	2,50	2,03	2,31
Palkansaajajärjestöt	1,64	2,00	1,93	2,59	1,93	2,11	2,23	2,38	2,07	2,18	1,96	2,25
Korkeakoulujen muut kommentit	1,83	2,14	1,92	2,40	2,11	2,38	2,10	2,00	2,11	2,33	2,01	2,25
Opiskelijajärjestöt	1,69	2,13	1,94	2,33	1,69	2,13	1,75	2,13	2,63	2,75	1,94	2,30
Alueelliset organisaatiot (kunnat, hv-alueet, maakuntaliitot, elivoimakeskukset)	1,75	2,11	1,85	2,14	1,90	2,39	2,05	2,32	1,90	2,11	1,89	2,21
Tiedeyhteisö ja rahoittajat	1,67	1,89	1,57	1,71	2,00	2,13	1,86	2,29	2,14	2,38	1,85	2,08
Muut	1,82	2,29	1,88	2,40	2,00	2,33	2,10	2,39	1,94	2,31	1,95	2,35

Tavoitteet: Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?
Toimenpiteet: Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?
Vastausasteikko: 1 kyllä, täysin; 2 kyllä, osittain; 3 vain osittain; 4 ei lainkaan.

Vastaajat arvoivat toimenpiteitä kriittisemmin kuin tavoitteita. Tämä näkyy siinä, että toimenpiteet saivat keskimäärin 0,2–0,5 pistettä huonomman arvosanan kuin tavoitteet. Suurin piste-ero tavoitteiden ja toimenpiteiden välillä nähtiin luvun kaksi kohdalla, jossa vastaajat pitivät tavoitteita kannattavina, mutta toimenpidesuositukseen suhtauduttiin kriittisesti. Luvun kaksi ja luvun viisi toimenpiteisiin suhtauduttiin vastaajien toimesta kaikkein kriittisimmin. Luvun kaksi toimenpiteisiin tuli eniten kritiikkiä palkansaajajärjestöiltä, ammattikorkeakouluilta ja yliopistoilta. Luvun viisi toimenpiteisiin suhtautuivat kriittisimmin opiskelijajärjestöt, tutkimuslaitokset ja elinkeinoelämän järjestöt.

Kokonaisuudessaan positiivisimmin tavoitteisiin suhtautuivat ministeriöt ja virastot sekä yliopistot. Kriittisimmin tavoitteita arvioivat tutkimuslaitokset ja ammattikorkeakoulut. Toimenpiteisiin positiivisimmin suhtautuivat ministeriöt ja virastot sekä tiedeyhteisö ja rahoittajat. Kriittisin suhtautuminen toimenpiteisiin tuli tutkimuslaitoksilta ja ammattikorkeakouluilta.

Yhteenvedon seuraavissa osissa on kuvattu vastaajien antamaa sanallista palautetta visioluonnoksen tavoitteista ja toimenpidesuosituksista sekä tilannekuvasta.

3. Vision tavoitteet ja toimenpidesuositukset

3.1. Suomi on sivistyksen, demokratian ja tieteen vapauden edelläkävijä

Visioluonnoksen ensimmäinen luku ”Suomi on sivistyksen, demokratian ja tieteen vapauden edelläkävijä” saa vastaajilta pääasiassa positiivisen vastaanoton. Erityisesti luvun tavoitteita koskeva osio on vastaajien mielestä onnistunut, eikä merkittäviä muutoksia niihin esitetä. Luvun toimenpiteisiin taas toivotaan tarkennuksia ja konkretiaa, sillä toimenpiteitä pidetään paikoitellen liian yleisluontoisina.

3.1.1. Tavoite

Yliopistojen ja Unifin kommentissa tavoitetta pidetään perusteltuna ja katsotaan, että tavoitekirjauksiin on otettu mukaan keskeiset asiat. Yliopistot ovat tyytyväisiä siihen, että visio tunnistaa korkeakoulujen yhteiskunnan eheyttä ja demokratiaa vahvistavan ja rakentavan roolin. Tieteen ja taiteen vapaus nähdään sivistyksen, yhteiskunnallisen relevanssin ja demokraattisen päätöksenteon edellytyksenä. Yliopistojen

mukaan visiossa tulisi korostaa korkeakoulutuksen ja tutkimuksen laatua kansainvälisesti vertailtuna ja tunnistaa laajemmin Suomen rooli osana kansainvälistä tiede- ja korkeakoulukenttää. Yliopistojen ja Unifin kommenteissa korostettiin myös tarvetta selkeyttää erottelua yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen välillä, erityisesti niiden tehtävien osalta.

Ammattikorkeakoulut ja Arene tukevat kommentissaan visiota sivistyksen, demokratian ja tieteen vapauden edelläkävijyydestä, mutta peräänkuuluttavat koulutuksen ja oppimisen nostamista vision ytimeen, ammattikorkeakoulujen työelämä- ja alueellisen vaikuttavuuden selkeämpää tunnistamista, soveltavan tutkimuksen ja TKI-roolin vahvistamista sekä konkreettisempaa ja tulevaisuuteen katsovampaa tavoitetilaa, joka tukee tasa-arvoa, saavutettavuutta ja kestävästä yhteiskunnallista uudistumista. Myös korkeakoulujen rooli alueellisina toimijoina toivotaan nostettavan esiin visiossa.

Tutkimuslaitokset ja Tulanet esittävät, että tutkimuslaitosten ja muun tiedeyhteisön tulisi näkyä vahvemmin tavoitetekstissä. Tavoitteiden sisältöä itsesään pidetään perusteltuna ja hyvänä. Tutkimuslaitosten mukaan visiossa on tärkeää painottaa tutkimuksen kykyä tuottaa tietoa monimutkaisiin, pitkäkestoisiin ja epävarmuutta sisältäviin kysymyksiin. Tutkimuslaitoksen toivovat myös tutkimus- ja osaamiskosysteemijärjestelmän tuomista mukaan tavoitetekstiin.

Ministeriöiltä ja virastoilta tuli vain muutama kannanotto vision ensimmäiseen tavoitekokonaisuuteen. Tavoitteita pidetään pääasiassa perusteltuina ja oikeasuuntaisina. Ministeriöiden kommenteissa korostetaan yhteistyön vahvistamista eri sektoreiden välillä sekä tutkimuksen ja tietopohjan tuottamisen tärkeyttä poliittisen päätöksenteon valmistelun tueksi. Taide- ja kulttuurivirasto kiittää kulttuurin ja taiteen näkymistä korkeakoulujen tehtävissä, mutta toivoo aihepiiriin myös toimenpiteitä. Karvin pitää tavoitetta, jossa tavoitellaan Suomesta modernin oppimisen kärkimaana tärkeänä.

Opiskelijajärjestöjen kommenteissa tuetaan vision arvopohjaa, jossa sivistys, demokratia ja tieteen vapaus nähdään yhteiskunnan uudistumisen tärkeimpänä voimavarana. Opiskelijakunnat kuitenkin kokevat tavoitetekstin jäävän liian yleiselle tasolle. Tavoitteet kaipaavat konkretiaa, riittävää rahoitusta ja selkeää yhteyttä opiskelijoihin, oppimiseen ja korkeakoulujen autonomiaan. Sivistyksen ja demokratian vahvistaminen edellyttää, että korkeakoulu yhteisöjen rooli nähdään realistisesti ja että opiskelijat tunnistetaan keskeisinä yhteiskunnallisen muutoksen toimijoina.

Elinkeinoelämän järjestöjen kommenteissa esitetään, että tavoitetekstiin tulisi selkeämpi kytky siihen, miten tieteen vapaus ja sivistys kytkeytyvät taloudelliseen uudistumiseen, tuottavuuteen ja Suomen kansainväliseen kilpailukykyyn. Visioteksti saa kritiikkiä myös siitä, ettei se riittävästi kytkeydy niihin konkreettisiin muutoksiin, joita Suomi kohtaa lähivuosikymmeninä, kuten väestön ikääntymiseen, alueelliseen eriytymiseen ja globaalien kilpailun kiristymiseen osaajista ja investoinneista. Toisaalta tavoite Suomesta modernin oppimisen kärkimaana saa kiitosta.

Palkansaajajärjestöt pitävät tavoitetta tehdä Suomesta sivistyksen, demokratian ja tieteen (sekä taiteen ja opetuksen) vapauden edelläkävijä perusteltuna ja oikeasuuntaisena. Haasteena kuitenkin nähdään, että tavoite on toteutettavissa vain konkreettisilla toimenpiteillä, vahvalla julkisella perusrahoituksella, koulutuksen laadun turvaamisella sekä korkeakoulukentän rakenteellisen moninaisuuden ja autonomian kunnioittamisella. Palkansaajajärjestöjen kommenteissa korostuu tarve erotella eri korkeakoulusektoreiden roolia tosistaan sekä sivistyksen ja tieteen itseisarvo. Sekä elinkeinoelämän että palkansaajien järjestöt korostava, ettei yhteiskunnan uudistuminen ole yksin korkeakoulujen vastuulla.

Tiedeyhteisöltä, tutkimusrahoittajilta ja korkeakouluista tulleissa muissa kommenteissa pidettiin tavoitteita oikeasuuntaisina ja tarpeellisina. Kommenteissa edotetaan, että tieteen vapauden sijaan puhuttaisiin akateemisesta vapaudesta, joka kattaisi myös opetuksen piiriinsä. Nuorten tiedeakatemia kommentissa

kyseenalaistetaan, että tieteen vapaus olisi turvattu Suomessa, kun todellisuudessa suomalaisetkin tutkijat saavat yhä enenevässä määrin kuunnella vihapuhetta ja painostusta.

Hyvinvointialueiden ja maakuntaliittojen kommentteissa pidetään tavoitetta perusteltuna, oikeasuuntaisena ja ajankohtaisena. Vision vaikuttavuus edellyttää kuitenkin nykyistä selkeämpää kytkeä alueelliseen elinvoimaan, taloudelliseen ja yhteiskunnalliseen kestävyys- sekä konkreettisiin rakenteisiin ja ohjausmekanismeihin. Lisäksi kommentteissa nostetaan esiin muun muassa korkeakoulutuksen yhdenvertaisuuden ja saavutettavuuden huomioiminen, tekoälyn vaikutusten tunnistaminen, avoimen datan merkitys ja korkeakoulujen yhteistyön vahvistaminen ja digitaalisen suvereniteetin huomioiminen. Myös muiden koulutussektoreiden huomioimista osana sivistyksen synnyttäjinä.

3.1.2. Toimenpidesuosukset

Yliopistojen kommentteissa toivotaan edelleen toimenpiteiden konkretisointia. Yliopistot toivovat, että toimenpiteisiin palautetaan aiemmin mukana ollut toimi ”*valtionhallinto kehittää tapoja hyödyntää tutkittua tietoa päätöksenteossa*”. Yliopistot myös katsovat laajasti, etteivät lainsäädäntömuutokset akateemisen ja tieteen vapauden vahvistamiseksi ole tarpeellisia, erityisesti, jos niillä pyritään muuttamaan ammattikorkeakoulujen asemaa ja tehtäviä. Tieteen yhteisiä autonomisia toimijoita koskevaa kirjausta toivotaan selkeytettävän. Kommentteissa todetaan myös, että CoARA tulee kirjoittaa auki.

Ammattikorkeakoulujen kommentteissa todetaan, että ne eivät tunnista ongelmia tieteen vapauden toteutumisessa. Ammattikorkeakoulujen autonomian vahvistamista ministeriö voi tehdä jo omin toimin varmistamalla, että ammattikorkeakoululain tarkoittama institutionaalinen autonomian suoja toteutuisi lain tarkoittamalla tavalla omistajapohjasta riippumatta. Lisäksi ammattikorkeakoulujen kommentteissa tulee esiin, että toimenpiteiden tarkkuustaso vaihtelee liiaksi. Lisäksi toivotaan tarkempia kirjauksia siitä, mitä muutokset lainsäädäntötasolla aidosti merkitsevät.

Tutkimuslaitokset toivovat olevansa mukana toimijoina toimenpidesuosituksissa, esimerkiksi CoARA:n käyttöönottoa koskevassa toimenpiteessä.

Ministeriöiden ja virastojen kommentteissa nostetaan esiin, että rekrytointia koskevassa toimenpiteessä tulisi poistaa akateemisuuden vaade meritoitumisen näkökulmasta, jotta rekrytoinnissa näkyisi vahvemmin yhteiskunnallinen ja taloudellinen vaikuttavuus.

Hyvinvointialueiden ja maakuntaliittojen kommentteissa katsotaan, että toimenpiteissä tulisi huomioida paremmin alueellinen näkökulma sivistyksen, demokratian ja tieteen vapauden turvaamisessa sekä korkeakoulujen rooli huoltovarmuuden ja kriisinsietokyvyn rakentamisessa alueellisesti.

Opiskelijajärjestöjen kommentteissa korostuu, että akateeminen vapaus ja opetustyön riippumattomuus eivät ole vain normikysymyksiä, vaan myös rahoituskysymyksiä. Järjestöt toivovat koulutuksen ja tutkimuksen edellytysten turvaamista kaikilla aloilla ja digitaalisen toimintaympäristön osalta riittävää riskianalyysiä ja sääntelyä.

Elinkeinoelämän kommentteissa kaivataan välineitä sille, miten yhteistyötä elinkeinoelämän kanssa voidaan parantaa ja tutkitun tiedon hyödyntämistä tehostaa. Meritoitumisen ja tutkijoiden arvioinnin osalta toivottiin soveltavan tutkimuksen ja yrityselämän tuntemuksen nykyistä parempaa tunnustamista. **Palkansääjajärjestöjen** toimenpiteitä koskevissa ehdotuksissa nousee esiin toimenpidesuositus häirinnän ehkäisystä ja siihen puuttumisesta. Järjestöt katsovat, että esitetty muotoilu ei ole riittävä ja ehdottavat konkreettisena toimena lainsäädännöllisiä muutoksia kuten maalittamisen kriminalisointia omana rikosnimekkeenään. Akateemiselle vapaudelle ja sivistykselle suurena uhkana nähdään resurssipula.

Tiedeyhteisöltä, tutkimusrahoittajilta ja korkeakouluista tulleissa kommenteissa pidettiin häirinnän ja painostuksen torjuntaa koskevia toimia tarpeellisina, mutta riittämättöminä. Kommenteissa todettiin, että toimenpiteissä tulisi linjata TENK:n ja TSV:n roolien ja tehtävien selkeyttämisestä ja turvaamisesta. Lisäksi esitettiin, että tulisi erotella tieteen sisällöllinen ja hallinto-organisatorinen autonomia nykyistä selkeämmin. Kommenteissa nousi esiin myös kotimaisten kielten koulutuksen ja näillä kielillä julkaisemin merkityksen astetuille tavoitteille.

Muissa kommenteissa nostetaan esiin esimerkiksi tarve nostaa toimenpiteisiin mukaan korkeakoulutuksen digitaalisen resilienssin vahvistaminen ja turvaaminen.

3.2. Koulutus kuuluu kaikille ja mahdollisuuksia lisätään erityisesti nuorille.

3.2.1. Tavoite

Vastaajat suhtautuvat kokonaisuuden tavoitekirjauksiin pääosin myönteisesti. Koulutuksen saavutettavuuden, yhdenvertaisuuden ja nuorten koulutusmahdollisuuksien vahvistaminen nähdään laajasti keskeisenä sivistyksen, yhteiskunnan osaamis pohjan ja pitkän aikavälin kilpailukyvyn edellytyksenä.

Yliopistot pitävät koulutuksen saavutettavuutta ja nuorten koulutusmahdollisuuksien vahvistamista keskeisenä osana sivistisyhteiskunnan kehittämistä. Lausuntojen perusteella yliopistot kuitenkin korostavat vahvasti jännitettä koulutustason määrällisen noston ja koulutuksen laadun välillä.

Ammattikorkeakoulut suhtautuvat tavoitteeseen myönteisesti ja näkevät sen tukevan niiden perustehtävää alueellisen saavutettavuuden, työelämälähtöisen koulutuksen ja osaamisen kehittämisen näkökulmasta. Samalla ammattikorkeakoulut nostavat esiin ristiriidan nuoriin kohdistuvan painotuksen ja työikäisen väestön osaamisen uudistamistarpeiden välillä.

Tutkimuslaitokset pitävät tavoitetta perusteltuna osana kansallisen osaamis pohjan vahvistamista, mutta katsovat, että tavoite painottuu liiaksi korkeakoulututkintojen määrälliseen lisäämiseen. Lausuntojen mukaan tavoitetta tulisi vahvistaa monialaisen osaamisen, tutkimusperusteisuuden ja TKI-kyvykkyyksien näkökulmasta.

Ministeriöt ja muut julkisen sektorin toimijat pitävät tavoitetta johdonmukaisena osana kansallista koulutus- ja osaamispolitiikkaa. Lausuntojen mukaan tavoite istuu laajempaan kokonaisuuteen, jossa korostuvat koko koulutusketjun toimivuus ja työelämän tarpeista olevien näkemysten hyödyntäminen.

Opiskelijajärjestöt, erityisesti SYL ja SAMOK, pitävät tavoitetta perusteltuna ja painottavat koulutuksen saavutettavuutta ja maksuttomuutta suomalaisen koulutusjärjestelmän peruspilareina. Lausuntojen mukaan tavoite ei kuitenkaan vielä riittävästi tunnista koulutuksellisen eriarvoisuuden juurisyytä, kuten koulutuksen periytyvyyttä.

Alueelliset organisaatiot pitävät tavoitetta perusteltuna alueellisen osaamis- ja elinvoimapolitiikan näkökulmasta, mutta katsovat, että alueellinen saavutettavuus ja koulutuspolkujen toimivuus tulisi huomioida nykyistä vahvemmin.

3.2.2. Toimenpidesuosituksset

Useissa lausunnoissa todetaan, että toimenpidesuosituksset jäävät osin yleisluontoisiksi suhteessa tavoitteen kunnianhimoon eivätkä kaikilta osin vastaa tunnistettuihin rakenteellisiin haasteisiin, kuten koulutuksen periytyvyyteen, koulutukselliseen eriarvoisuuteen ja koulutuksen resursoinnin riittävyteen.

Yliopistot korostavat, että opiskelijamäärien merkittävä lisääminen ilman samanaikaista perusrahoituksen, henkilöstöresurssien ja infrastruktuurin vahvistamista vaarantaa opetuksen laadun. Lausuntojen mukaan esitetyt toimet eivät vielä tarjoa riittäviä keinoja koulutuksen periytyvyyden purkamiseen, eikä siirtymiä toiselta asteelta korkeakoulutukseen tarkastella riittävän laajasti.

Ammattikorkeakoulut pitävät joustavia koulutuspolkuja, väyläopintoja ja monimuotoisia opintomahdollisuuksia oikeansuuntaisina toimenpiteinä. Lausuntojen mukaan niiden vaikuttavuus edellyttää kuitenkin lisäresursseja henkilöstön osaamiseen kehittämiseen, jotta koulutuksen laatu ja työelämärelevanssi voidaan turvata kasvavista opiskelijamääristä huolimatta.

Tutkimuslaitokset pitävät toimenpidesuosituksia liian yleisluontoisina koulutuksen, tutkimuksen ja TKI-toiminnan yhteyksien näkökulmasta. Lausuntojen mukaan koulutuksen vaikuttavuutta voitaisiin vahvistaa rakenteellisesti tiiviimmällä yhteistyöllä korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten välillä sekä paremmalla yhteiskunnallisen ennakointitiedon hyödyntämisellä.

Ministeriöt ja viranomaistahot pitävät toimenpiteitä pääosin oikeansuuntaisina, mutta korostavat vastuiden selkeyttämisen tarvetta. Digitaalisten ratkaisujen ja tekoälyn hyödyntäminen nähdään keskeisenä mahdollisuutena.

Elinkeinoelämän järjestöt ja yritykset pitävät toimenpiteitä osin liian etäisinä työelämän näkökulmasta. Lausuntojen mukaan joustavat tutkintorakenteet, lyhyemmät osaamiskokonaisuudet sekä tiiviimpi korkeakoulujen ja yritysten yhteistyö ovat keskeisiä keinoja osaamisen ja työmarkkinoiden tarpeiden parempaan kohtaantoon.

Palkansaajajärjestöt katsovat, että jatkuvan oppimisen kehittämisen jäävät epäselviksi. Toimenpiteitä pidetään myös liikaa määrää painottavina, kun työelämässä tarvitaan osaamisen näkökulman vahvistamisen sijaan.

Opiskelijajärjestöt korostavat, että toimenpiteet eivät ole riittäviä tavoitteen kunnianhimoon nähden. Lausuntojen mukaan koulutuksellinen tasa-arvo edellyttää myös konkreettisia toimia oppimisen tukeen, opintososiaalisiin etuuksiin ja toimeentuloon sekä opiskelijoiden arjen edellytyksiin.

Alueelliset toimijat katsovat, että toimenpiteet ovat liian korkeakoulukeskeisiä. Lausuntojen mukaan koulutuspolkujen, ohjauksen ja tukipalvelujen roolia tulisi vahvistaa myös alueellisista lähtökohdista käsin.

Lausunnoissa kokonaisuudessaan tunnistetaan useita jatkovalmistelua vaativia kehittämiskohteita. Jatkovalmistelutarpeet liittyvät erityisesti toimenpiteissä esitettyjen keinojen riittävyteen suhteessa kunnianhimoisiin ja oikeansuuntaisina pidettyihin tavoitteisiin.

Kommenteissa korostuu ristiriita koulutustason määrällisen noston ja koulutuksen laadun välillä. Vaikka korkeakoulutettujen osuuden nostamista pidetään yleisesti tärkeänä, erityisesti korkeakoulut, opiskelijajärjestöt ja korkeakoulujen henkilöstö painottavat, ettei tavoitetta voida saavuttaa ilman merkittävää panostusta perusrahoitukseen, henkilöstöön ja oppimisen tuen rakenteisiin. Ilman näitä on riskinä opetuksen laadun heikkeneminen ja opiskelijoiden ohjauksen riittämättömyys.

Kommenteissa nousee esiin nuoriin kohdistuvan painotuksen ja jatkuvan oppimisen tarpeiden välinen jännite. Ammattikorkeakoulut, tutkimuslaitokset, työelämän järjestöt sekä esimerkiksi vapaan sivistystyön lausunnot korostavat, että koulutuksen saavutettavuutta tulisi tarkastella laajemmin kuin nuoriin liittyvänä kysymyksenä. Pelkkä nuorten tutkintokoulutukseen keskittyminen ei vastaa työikäisen väestön osaamisen uudistamisen tarpeisiin eikä nopeasti muuttuviin työelämän vaatimuksiin.

Keskeisenä ristiriitana esiin nousee koulutuksellisen eriarvoisuuden tunnistaminen suhteessa esitettyihin keinoihin. Erityisesti opiskelijajärjestöt katsovat, että koulutuksen periytyvyyttä ei voida ratkaista yksinomaan siirtymien sujuvoittamisella. Tarvitaan laajempia ja konkreettisempia toimia opinto-ohjaukseen, oppimisen tukeen, opiskelijoiden toimeentuloon ja koulutuspolkujen varrella tapahtuvaan kiinnittymiseen.

Kommenteissa tunnistetaan jännite maksuttomuuden periaatteen ja korkeakoulutuksen rahoituksen välillä. Maksuttomuutta pidetään laajasti suomalaisen koulutusjärjestelmän kulmakivenä, mutta samalla todetaan, että jatkuvan oppimisen rahoitus ja korkeakoulutuksen maksulliset elementit jäävät visiossa epäselviksi. Lausuntojen perusteella tarvitaan selkeämpi linjaus siitä, miten rahoitusta kehitetään siten, ettei koulutuksellinen tasa-arvo heikkene.

Useat lausunnonantajat katsovat, että toimenpidesuositukset jäävät liian yleiselle tasolle. Erityisesti koulutuksen periytyvyyden purkamiseksi, siirtymävaiheiden tukemiseksi ja jatkuvan oppimisen vahvistamiseksi kaivataan täsmällisempiä linjauksia.

Useissa lausunnoissa painotetaan koulutusjärjestelmän tarkastelua laajempaan kokonaisuuteen. Korkeakoulut eivät yksin ratkaise koulutustason noston ja saavutettavuuden haasteita, vaan jatkovalmistelussa tulisi tunnistaa vahvemmin myös toisen asteen koulutuksen, vapaan sivistystyön, työelämän ja muiden toimijoiden rooli osana koulutuspolkuja.

3.3. Luovat osaajat ja kunnianhimoinen tutkimustoiminta uudistavat yhteiskuntaa

3.3.1. Tavoite

Osion tavoitetta pidetään tärkeänä ja keskeisenä osana visiota. Korkean osaamistason, tutkimuksen ja TKI-toiminnan merkitys yhteiskunnalliselle uudistumiselle, talouskasvulle ja kestäväydelle tunnistetaan lähes yksimielisesti. Kommenteissa ehdotetaan tavoitetta kuitenkin tarkennettavan vielä tavalla, joka tuo esille Suomen erottuvuuden muista maista.

Nuorten aikuisten koulutustason nostamista 60 % pidetään pääosin kannatettavana tavoitteena. Kommenteissa korostuu, että tavoitteen saavuttaminen edellyttää riittävää resurssointia ja panostamista koulutuksen laatuun koko koulutuspolulla. Osa elinkeinoelämän etujärjestöistä pitää tavoitetta liian korkeana ja yksi esittää tavoitteen nostamista 70 %iin kuitenkin siten, että tavoitteessa huomioitaisiin muikin kuin tutkintokoulutus.

Yliopistot, tiedeyhteisö ja tutkimusrahoittajat korostavat, että korkeatasoisen tutkimuksen merkitys pitää nostaa esiin itsenäisenä, erillisenä tekijänä. Vision tavoitteissa ei tule riittävästi esille perustutkimuksen merkitys ja se tulee sanoittaa vahvemmin. Osa kommentoijista kokee, että vision tavoitteissa tulisi korostua laaja vaikuttavuus taloudellisen vaikuttavuuden ohella. Lisäksi yliopistot esittävät, että tavoitteissa otetaan esille myös tutkimusinfrastruktuurit. Yliopistot ja CSC esittävät myös dataintensiivisyyden lisääntymisen ja monitieteisyyden arvon huomioimista visiossa selvästi.

Ammattikorkeakoulut kommentoivat, että tavoite on sinänsä kannatettava, mutta se ei tunnista riittävästi soveltavan tutkimuksen ja kehittämistoiminnan merkitystä, alueellista ja työelämälähtöistä vaikuttavuutta osana yhteiskunnan uudistumista. Samansuuntaisia huomioita esittävät osa aluetoimijoista ja järjestötoimijoista.

Työntekijäjärjestöt korostavat koulutuksen ja tutkimuksen yhteyttä ja niiden resursointitarvetta.

Riittävä T&K-henkilöstö on edellytys T&K-toimintaa koskevien tavoitteiden saavuttamiselle. **Työntekijäjärjestöt** kokevat, että henkilöstön näkökulma ja akateemisten urien houkuttelevuuden vahvistaminen eivät tule riittävästi huomioiduksi visiossa. Osa kommentoijista piti perusteltuna ja tärkeänä, että tutkijakoulutettujen osuutta pyritään kasvattamaan nimenomaan yritysten T&K-henkilöstössä. Osa elinkeinoelämän etujärjestöistä ei tunnista kaksinkertaistamisen tarvetta. Osassa erityisesti tutkimuslaitosten ja hyvinvointialueiden kommenteissa esitetään tavoitetta laajennettavan siten, että kasvua tavoitellaan myös julkisella sektorilla. Hyvinvointialueet esittävät niiden tunnistamista tavoitteissa osana TKI-järjestelmää. Työnantajajärjestöt esittävät, että vision tavoitteisiin tulee kirjata T&K-yhteistyön lisääminen korkeakoulujen ja yritysten kesken. Tavoitteeksi ehdotetaan myös uusien kaupallistettavien innovaatioiden, investointien ja kansainvälisen kasvun vauhdittaminen.

Erityisesti **tutkimuslaitokset ja hyvinvointialueet sekä ministeriöt** kommentoivat vision tavoitteiden olevan tutkimuksen, kehittämisen ja innovaatioiden osalta koko TKI-järjestelmää koskevia ja että myös toimenpiteet tulisi kirjata siten, että ne tunnistavat koko TKI-kentän roolin ja tehtävät tavoitteiden saavuttamisessa.

Erityisesti **tiede- ja korkeakouluyhteisön** kommenteista käsitellään myös globaaleja murroksia ja kestävyyskysymyksiä. Vision tavoitemuotoilua pidetään liian kapeana. Tavoitetason tulisi tunnistaa myös ilmastonmuutos ja luontokato tai ekologiset rajat sekä tuoda esille, mitä osaamista tai tutkimusta murrokset konkreettisesti edellyttävät Suomelta. Kommenteissa korostuu erityisesti monitieteisyyden ja systeemisyiden merkitys.

Suomen veto- ja pitovoimaa koskevaa tavoitetta pidetään tärkeänä ja tarpeellisena. Muutamissa kommenteissa ehdotetaan tavoitteen laajentamista koskemaan myös suomalaiset osaajat. Kommenteissa korostuu laajasti, että korkeakoulut ovat vain pieni osa tavoitteen kokonaisuutta ja tavoite saavutetaan vain, jos se on yhteiskunnassa laajasti jaettu ja myös muita hallinnon ja toimialoja koskeva tavoite. Kommenteissa korostuu, että kansainvälisten osaajien pito- ja vetovoiman pullonkaulat ovat pääosin muiden hallinnonalojen ja viranomaisten vastuulla olevissa toimissa.

3.3.2 Toimenpidesuosituksat

Yleisesti toimenpiteiden koetaan olevan pääosin hyviä, mutta niihin suhtaudutaan tavoitteita kriittisemmin. Toimenpiteitä pidetään osin liian korkeakoulukeskeisinä, korkeakouluja liian velvoittavina ja paikoin irrallisina visiossa asetettujen tavoitteiden laajuudesta. Eri kommentoijaryhmät tunnistavat myös useita, toisistaan poikkeavia täydennystarpeita toimenpiteisiin.

Korkeakoulujen tutkimuksen ja TKI-toiminnan laatu ja vaikuttavuus vahvistuvat -toimenpiteissä erityisesti tutkimuslaitokset, hyvinvointialueet, muut alueelliset toimijat ja ministeriöt kokevat, että tavoitteet ja toimenpiteet ovat eriparisia. TKI-toimintaa koskevat tavoitteet koetaan koskevan koko TKI-järjestelmää toimenpiteiden kohdistuessa lähinnä korkeakoulukentän toimiin. Erityisesti valtion T&K-rahoituslain mukaisten toimien jatkamista koskeva toimenpide on tulkittu eri tavoin. Osa tulkitsee muotoilun tarkoittavan 4 % -tavoitteen siirtämistä kymmenellä vuodella eteenpäin. Laajasti ottaen kommenteissa pidetään tärkeänä, että T&K-tavoitteen mukaisia toimia jatketaan myös vuoden 2030 jälkeen.

Kommenteissa jaetaan laajasti tarve pitkäjänteiselle ja ennakoitavalle tutkimuksen ja koulutuksen rahoitukselle. Yliopistot kokevat toimenpiteiden olevan pääasiassa oikeita, mutta esittävät lisäksi tutkimusinfrastruktuurien merkityksen esille tuomista ja toimenpiteitä tutkimuksen laadun vahvistamiseksi. Lisäksi datan hyödyntämisen edellyttämä osaaminen nostetaan esille. Tiedeyhteisön edustajat korostavat myös perustutkimuksen tärkeyttä. Suurteholaskennan ja datan infrastruktuureja koskevaa toimenpide-ehdotusta pidetään laajasti oleellisena ja tärkeänä nostona. Osa kommentoijista ehdottaa toimenpiteen laajentamista kattamaan innovaatiotoiminnan.

Ammattikorkeakoulujen, ministeriöiden ja elinkeinoelämän järjestöjen kommenteissa painottuu lisäksi elinkeinoelämää palveleva tutkimus- ja kehittämissyhteistyö. Ammattikorkeakoulut esittävät toimenpidemuotoiluja soveltavan tutkimuksen vahvistamisesta ja ammattikorkeakoulujen roolista ja rahoituksesta TKI-järjestelmässä. Useissa kommenteissa (ammattikorkeakouluja, aluetoimijat, työnantajajärjestöt, ministeriöt) painottavat tarvetta sellaisille toimille ja palveluille, jotka vahvistaisivat pk-yritysten mahdollisuuksia osallistua TKI-toimintaan.

Useat lausunnonantajat katsovat, että vaikuttavuus on ymmärretty toimenpiteissä kapeasti. Toimenpiteisiin kaivataan selkeämmin tutkimuksen roolia päätöksenteon ja julkisen keskustelun tukena, kytkentää kestävyysmurroksiin (ilmastonmuutos, luontokato), EU-toiminnan ja -rahoituksen esille nostamista, luovien ja muiden alakohtaisten erityispiirteiden huomioimista sekä tiedeviestinnän, avoimen tieteen ja tutkimusdatan saavutettavuuden vahvistamista. Useassa kommentissa (ministeriöt, tutkimuslaitokset, tiede- ja korkeakoulu yhteisön jäsenet sekä aluetoimijat ja muut) esitetään näille uusia, erillisiä toimenpiteitä.

Tutkijakoulutuksen toimenpiteitä koskevissa kommenteissa nousee esille tohtorikoulutuksen kehittämisen painotukset, tutkijanurien monipuolistaminen sekä tohtorikoulutuksen järjestäminen. Usea yliopisto ei pidä tarkoituksenmukaisena tutkijakoulutuksen kohorttimaisuuden vahvistamista, vaan korostaa ohjausresursseja sekä tieteenalojen välisten erojen huomioimista. Ammattikorkeakouluista useat korostavat tarvetta kehittää tohtorikoulutukseen pääsyä erityisesti ylemmästä ammattikorkeakoulutuksesta tohtorikoulutukseen ja pitävät toimenpidesuosituksen muotoilua kannatettavana tältä osin. Jotkin ammattikorkeakoulut ja työntekijäjärjestöt ehdottavat tohtorikoulutus-oikeutta ammattikorkeakouluille, moni korostaa korkeakoulusektorien yhteistyötä koulutuksen kehittämisessä. Erityisesti elinkeinoelämän etujärjestöt pitävät toimenpiteitä riittämättöminä tutkijakoulutettujen osuuden nostamiseksi yrityksissä ja korostavat tohtorikoulutuksen tiiviimpää kytkentää työelämään. Elinkeinoelämän etujärjestöistä osa ilmaisee näkemyksensä, ettei tohtorikoulutuksen järjestämis-oikeutta tule laajentaa yliopistojen ulkopuolelle. Työntekijäjärjestöt nostavat esille myös tohtorikoulutettavien työehdot, rahoituksen ja urapolut sekä yhdessä yliopistojen kanssa korostavat tieteellisen laadun ylläpitämistä tutkijakoulutuksessa. Useat opiskelijajärjestöt kyseenalaistavat sen, että nopeampi ja määrällisesti laajeneva tutkijakoulutus olisi lähtökohtaisesti opiskelijoiden edun mukaista.

Kansainvälisyyteen ja kansainvälisiin opiskelijoihin liittyvien toimien kommenteissa on ristikkäisiä näkemyksiä. Osa kommentoijista pitää toimia osuvina sekä kunnianhimon ja konkretian tasoltaan visioon sopivina, kun taas osa kommentoijista suhtautuu toimenpiteisiin eri syistä kriittisesti. Toimenpiteitä pidetään liian velvoittavina, ja niihin toivotaan lisää joustavuutta. Erityisesti korkeakoulut mutta osin myös opiskelijajärjestöt kokevat toimenpidesuositusten liikkuvuus- ja kansainvälistymisosioiden pakollisuuden sekä haku- ja valintamenettelyjen yhdenmukaistamisen liian ohjaavaksi. Erityisesti yliopistot eivät pidä tarpeellisena yhdenmukaistaa haku- ja valintamenettelyjä korkeakoulusektorien kesken. Molemmat korkeakoulusektorit korostavat kansainvälistä kilpailuasetelmaa ja kansainvälistä vertailtavuutta. Opiskelijajärjestöt korostavat mahdollisuuksien tasa-arvoa, saavutettavuutta sekä huomauttavat kansainvälistymisosioiden edellyttävän myös lisäresursointia. Kaksikielisten tutkinto-ohjelmien osalta korostetaan, että erityisen tärkeää kansainvälisten opiskelijoiden pitovoimassa on varmistaa riittävä kotimaisten kielten oppiminen. Useat kommentoijat pitävät muotoilua ”hallittu maahantulo” epäonnistuneena muotoiluna. Hyvinvointialueet korostavat työelämäyhteistyötä mm. riittävien harjoittelupaikkojen

varmistamiseksi. Niin yliopistot, ammattikorkeakoulut kuin opiskelijajärjestöt korostavat, että monet kansainvälisten osaajien pitovoimaan liittyvät ratkaisut ovat horisontaalisia politiikkakysymyksiä, eivät yksin tai edes pääosin korkeakoulujen toimin ratkaistavissa. Pitovoimaa lisäävät toimenpidesuositukset koetaan puuttuvan.

Kommentoijat suhtautuvat **vastuullista kansainvälisyyttä ja tutkimuksen turvallisuutta** koskeviin toimenpidesuosituksiin valtaosin myönteisesti ja tarpeellisina. Yhtenäisiä tutkimuksen turvallisuuden ohjeistuksia pidetään tervetulleina, mutta monissa kommentteissa toimenpide-ehdotuksen muotoilu koetaan täsmentymättömäksi. Osassa kommentteista esitetään myös yhteisen tilannekuvan ylläpitämistä. Opiskelijajärjestöt korostivat vastuullisuuden ulottamista koskemaan kansainvälistä opiskelijarekrytointia.

3.4. Rohkea uudistuminen rakentaa tulevaisuuden osaamista: korkeakoulujen erikoistuminen ja yhteistyö vahvistuvat

3.4.1. Tavoite

Korkeakoulujen rohkeaa uudistamista nykyisten vahvuuksien pohjalta sekä yhteistyön ja erikoistumisen kautta pidetään pääsääntöisesti kannatettavina linjauksina laadun ja tehokkuuden nostamiseksi. Useissa kommentteissa kuitenkin kaivataan visiolta täsmällisempää suuntaa siitä, millaista korkeakoulujärjestelmää tavoitellaan. Epäselvänä pidetään myös sitä, minkä vahvuuksien pohjalta kehittämistä tehdään. Korkeakoulujen erikoistuminen aiheuttaa osassa kommentoijissa huolta koulutuksen ja osaajien saatavuudesta, pienten oppiaineiden asemasta, tutkimusalojen karsimisesta sekä alueellisen elinvoiman ylläpidosta. Visiotavoitteisiin kaivataan paneutumista mm. tekoälyn myötä tapahtuvaan osaamiseen murrokseen ja siihen, miten keitys muuttaa tutkimuksen tekemistä ja koulutuksen järjestämistä. Keskeinen kysymys on myös se, miten näihin muutoksiin tulisi reagoida ja miten ne vaikuttavat korkeakoulujen työnjakoon ja erikoistumisen tarpeisiin.

Vastauksissa nostetaan esille myös, että visiossa ei käsitellä kielikysymyksiä, yliopistokeskuksia, yhdenvertaisuutta ja digitaalista saavutettavuutta tai hyvinvointialueiden tai muiden koulutusasteiden kanssa tehtävää yhteistyötä.

Yliopistojen näkemyksissä korostuu kansainvälisyyden merkitys ja aktiivinen mukanaolo eurooppalaisen koulutus- ja tutkimusalueen kehittämisessä ja sitä toivottiin vahvistettavaksi visiossa. Osa yliopistoista toivoo, että kehittämislinjauksissa olisi eroteltu ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen profiloituminen.

Ammattikorkeakoulut ja Arene eivät pidä luonnoksen T&K-toiminnan tavoitteita onnistuneena ja korostavat, että myös ammattikorkeakoulujen TKI-toiminta luo uutta tietoa. Osa ammattikorkeakouluista halusi turvata ammattikorkeakoulujen tehtävän alueellisen toimijana. Toisaalta esitetään myös näkemyksiä, jossa painotetaan huippuosaamisen edellyttämää fokusointia ja perusopintojen päällekkäisen tarjonnan karsimista digitaalisia ratkaisuja hyödyntäen sekä lainsäädännön avoimesta tarkastelusta konsernirakenteiden hyödyntämiseksi.

Opiskelijajärjestöjen useissa kommentteissa painotetaan duaalimallin säilyttämistä ja vahvistamista.

Elinkeinoelämän kommentteissa kaivataan rohkeampaa ja terävämpää tavoitetta. Yhteistyöllä tulisi saavuttaa sujuvampia käytäntöjä koulutuksessa, tutkimuksessa ja yritys yhteistyössä. Sivsta katsoo, että ammattikorkeakouluilla ja yliopistoilla pitää olla mahdollisuus tehdä entistä syvempää rajat ylittävää yhteistyötä omien päätöstensä ja tarpeidensa pohjalta.

Useissa **korkeakoulujen henkilöstöä edustavien järjestöjen** kommenteissa esitetään duaalimallin säilyttämistä koskevan kirjauksen lisäämistä vision tavoitteisiin. OAJ katsoo, että visiotyössä ei ole käyty avointa keskustelua korkeakoulurakenteesta ja käynnissä oleva kehitys voi vaarantaa yliopisto- ja amk-koulutuksen vahvuudet. Tieteentekijät pitää suurimpana esteenä yhteistyölle nykyisiä korkeakoulujen rahoitusmalleja, jotka korostavat korkeakoulujen keskinäistä kilpailua. Professoriliitto katsoo, että erikoistumisen sijaan tulisi korostaa kehittämistyötä ja uudistumiskykyä.

Tutkimuslaitosten kommenteissa tuodaan esille, että visio käsittelee uudistumista liian yksipuolisesti korkeakoulujen kehittämisenä. Tutkimuslaitokset tulisi mainita keskeisenä yhteistyötahona.

Ministeriöiden ja virastojen kommenteissa TEM katsoo, että korkeakoulutuksen ja tieteen yhteiskuntaa ja työelämää uudistava rooli näkyy heikosti vision tavoitteissa. Samoin yritysyritystyötä ja yritysten tarpeiden huomioimista tulisi korostaa. LVM painottaa koko TKI-kentän ja eri TKI-toimijoiden yhteistyötä. Suomen Akatemia puolestaan painottaa monipuolisen ja korkealaatuisen tutkimuksen vahvistamista ja sitä, että tutkitun tietoa ja osaamista tarvitaan myös julkisella ja kolmannella sektorilla.

3.4.2. Toimenpidesuosituksiset

Korkeakoulujärjestelmän uudistamista pidetään useissa kommenteissa mittavana hankkeena, joka edellyttää avointa keskustelua ja johon tulee osallistaa laajasti korkeakoulut, henkilöstö, opiskelijat ja sidosryhmät. Myös julkisen sektorin rahoituksen rajallisuus ja muuttuva maailma edellyttävät korkeakoulujen uudistamista sekä korkeakouluverkon laajuuden ja rakenteen tarkastelua huomioiden väestörakenteen muutoksen vaikutukset. Myös vaikutusarviot ja analyysit nykyisistä vahvuuksista nostetaan esille. Puutteena pidetään sitä, että visiossa ei esitetä, miten päällekkäisyyksiä puretaan tai kuinka yhteistyötä lisätään, ohjataan ja rahoitetaan. Arene esittää, että OKM asettaisi kansallisella tasolla kaikelle yhteistyölle selvät tavoitteet. Unifin mukaan tavoitteissa tulisi päällekkäisten tehtävien purkamisen lisäksi olla päällekkäisten tehtävien välttäminen, jotta uusia päällekkäisyyksiä ei esimerkiksi sektoreiden välille rakennettaisi.

Korkeakoulukonserneista esitetään erilaisia näkemyksiä. Korkeakoulujen välisten konsernirakenteiden lisäksi tulisi huomioida myös strategisissa yhteistyörakenteissa tapahtuva kehitys sekä muut kehityskulut kuten tekoälyn mullistavat vaikutukset. Karvi ehdottaa, että se voisi toteuttaa arvioinnin korkeakoulukonsernien toiminnasta ja vaikutuksista osana korkeakoulujärjestelmän uudistamista. Muutama korkeakoulu katsoo, että konsernien toimintamahdollisuuksien sujuvoittaminen tulisi asettaa tavoitteeksi. Ammattikorkeakoulujen henkilöstöä ja opiskelijoita edustavista järjestöistä nostetaan esille myös tarve vahvistaa ammattikorkeakoulujen taloudellista ja hallinnollista autonomiaa sekä täsmentää omistajaohjausta. Ilmatieteen laitos esittää, että OKM:n käynnistämään korkeakoulujärjestelmän uudistamistyöhön sisällytetään tutkimuslaitosten roolia ja yhteistyötä koskeva osio, jotta korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten välinen työnjako voidaan kehittää tavoitteellisesti.

Usea lausunnonantaja piti **koulutusvastuun sääntelyn uudistamista** koskevaa toimenpidesuosituksista liian epämääräisenä, koska se jättää avoimeksi, tavoitellaanko järjestelmältä joustavuutta vai tiukempaa ohjausta. Näkemykset toivotusta suunnasta jakaantuivat. Toimenpidesuosituksista voisi täsmentää selkeällä kriteeristöllä ja säännöllisellä koulutustarjonnan laatua ja vaikuttavuutta koskevalla arvioinnilla. SYL huomauttaa, että sääntelyn keventäminen johtaa tyypillisesti markkinaehtoiseen hakeutumiseen suosituille aloille, mikä päinvastoin purkaa erikoistumista ja lisää tarjonnan päällekkäisyyttä.

Korkeakoulukeksintöjä koskevan sääntelyn uudistamista koskevaa toimenpidesuosituksista kommentoivat muutamat lausunnonantajat. Osa yliopistoista pitää nykyistä lainsäädäntöä riittävänä ja kansainvälisiä malleja

vaikuttavuuteen voi heikentää perustutkimuksen edellytyksiä ja tieteen uudistumiskykyä. Osa yliopistoistaperäänkuuluttaa laadullisia kannustimia sekä erillisiä ratkaisuja huippututkimuksen tukemiseksi.

Ammattikorkeakoulut ja Arene korostavat erityisesti ammattikorkeakoulujen alueellista vaikuttavuutta sekä työelämälähtöisen TKI-toiminnan merkitystä. Useissa ammattikorkeakoulujen kommentteissa korostetaan, ettei yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen rahoitusmalleja tule lähentää, vaan molempien sektorien erityispiirteet tulisi tunnistaa selkeämmin tavoitteessa. Osa ammattikorkeakouluista painottaa, että rahoitusjärjestelmän tulisi tukea pitkäjänteistä, systeemistä uudistumista ja turvata ammattikorkeakoulujen rooli alueellisen osaamisen ja TKI-toiminnan vahvistajana.

Tutkimuslaitosten kannanotoissa tuodaan esiin, että rahoitustavoite tarkastelee uudistumista pääosin korkeakoulujen näkökulmasta. Tutkimuslaitokset katsovat, että niiden rooli osana kansallista TKI-järjestelmää ja tutkimusrahoituksen vaikuttavuutta tulisi tunnistaa selkeämmin. Tutkimuslaitosten mukaan rahoitustavoitteissa tulisi korostaa koko tutkimus- ja innovaatiokentän yhteistyötä sekä eri toimijoiden välistä työnjakoa.

Opiskelijajärjestöjen kommentteissa painotettiin erityisesti rahoitustavoitteen yhteyttä koulutuksen laatuun ja yhdenvertaisuuteen. Useissa opiskelijajärjestöjen lausunnoissa korostettiin, että rahoituksen uudistaminen ei saa johtaa maksuttoman koulutuksen periaatteen murenemiseen tai koulutuksen laadun heikentymiseen. Lisäksi tuotiin esiin tarve turvata duaalimallin asema rahoitusta koskevissa linjauksissa.

Työelämän järjestöjen ja elinkeinoelämää edustavien tahojen kommentteissa toivotaan selkeämpää kytkeä kilpailukykyyn, innovaatiotoimintaan ja yritysyritysohjon. Useissa lausunnoissa katsotaan, että rahoituksen uudistamisella tulisi entistä vahvemmin tukea korkeakoulujen ja yritysten välistä yhteistyötä sekä tutkimustulosten hyödyntämistä. Samalla kuitenkin todetaan, että yritysyritysohjon vahvistaminen edellyttää riittävää julkista perusrahoitusta.

Korkeakoulujen henkilöstöä edustavien järjestöjen kommentteissa korostuvat huoli rahoitusjärjestelmän kilpailullistavista piirteistä sekä tarve turvata tutkimuksen ja opetuksen edellytykset. Useissa kommentteissa esitetään, että rahoitustavoitteessa tulisi selkeämmin tunnistaa tieteen vapaus, pitkäjänteinen kehittäminen ja henkilöstön työedellytykset. Osa järjestöistä katsoi, että nykyiset rahoitusmallit ohjaavat liikaa korkeakoulujen keskinäiseen kilpailuun yhteistyön sijaan.

Ministeriöiden ja virastojen kommentteissa rahoitustavoitteen nähdään tukevan korkeakoulutuksen ja tutkimuksen roolia yhteiskunnan uudistajana, mutta samalla peräänkuulutettiin selkeämpää kytkeä työelämän, julkisen sektorin ja TKI-järjestelmän kokonaisuuteen. Useissa kommentteissa painotettiin koko tutkimus- ja innovaatiokentän yhteistyötä sekä tiedon hyödyntämistä laajasti eri sektoreilla.

Muiden ryhmien kommentteissa nostetaan esiin yksittäisiä näkökulmia, kuten rahoituksen alueellinen kohdentuminen, tieteenalojen välinen tasapaino sekä pitkäaikaisten vaikutusten huomioiminen rahoitustavoitteessa. Lisäksi tuodaan esiin, että rahoitustavoitteessa tulisi selkeämmin huomioida kansainvälisen rahoituksen ja EU-rahoituksen merkitys osana kokonaisuutta.

3.5.2. Toimenpidesuosituksiset

Toimenpidesuosituksia pidetään pääosin oikeansuuntaisina ja vision tavoitteita tukevin. Erityisesti rahoituksen laadun ja vaikuttavuuden painottamista sekä T&K-intensiteetin kasvua tukevia linjauksia pidettiin tarkoituksenmukaisina. Useissa kommentteissa kuitenkin todettiin, että toimenpidesuosituksiset jäävät osin yleiselle tasolle, eikä niissä kaikilta osin avata riittävästi sitä, miten tavoitteet käytännössä saavutetaan.

Erityisesti kaivataan selkeämpiä kannanottoja resurssien riittävyyteen ja uusien toimenpiteiden suhteeseen nykyisiin rahoitus- ja ohjausjärjestelmiin.

Yliopistojen kommentteissa korostuu näkemys siitä, että toimenpidesuosituksien tunnustaminen oikein laadun ja vaikuttavuuden merkityksen, mutta niiden toteutus edellyttää vahvaa ja ennakoitavaa perusrahoitusta. Useat yliopistot katsovat, että ilman rahoitustason vahvistamista toimenpiteet voivat jopa lisätä paineita koulutuksen ja tutkimuksen laadulle. Toimenpiteissä esitettyä ulkoisen laadunarvioinnin kehittämistä pidetään lähtökohtaisesti kannatettavana, mutta yliopistot korostavat, että arviointien tulee olla läpinäkyviä, yhteismitallisia ja henkilöstöä kohtuullisesti kuormittavia. Yliopistojen lausunnoissa tuodaan myös esiin huoli siitä, että liiallinen painotus määrällisiin indikaattoreihin heikentäisi perustutkimuksen edellytyksiä.

Ammattikorkeakoulujen kommentteissa toimenpidesuositukseen suhtaudutaan yleisesti myönteisesti, mutta korostetaan tarvetta tunnustaa ammattikorkeakoulujen erityinen rooli alueellisessa kehittämisessä ja työelämälähtöisessä TKI-toiminnassa. Useissa kommentteissa katsotaan, että toimenpidesuosituksissa ei tule edetä kohti yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen rahoitus- ja ohjausmallien yhtenäistämistä. Ammattikorkeakoulut painottivat, että niiden TKI-toiminnan vaikuttavuus syntyy pitkälti alueellisista tarpeista ja yhteistyöstä yritysten ja julkisten toimijoiden kanssa, ja tämän tulisi näkyä myös toimenpiteiden muotoilussa.

4. Vision tavoitteiden ja toimenpidesuosituksien kokonaisuus

4.1. Arvio vision kokonaisuudesta

Yliopistojen vastauksissa visiota pidetään pääosin kannatettavana. Niissä nostetaan esille, että jotkut kirjaukset jäävät ylätasoiselle ja toiset ovat visiossa sangen yksityiskohtaisia. Osa toimenpidesuosituksista on ristiriitaisia ja osa niistä kuuluu yliopistojen autonomian piiriin. Esille nostetaan tarve eritellä kirjauksissa yliopistot ja ammattikorkeakoulut sekä tilan jättäminen profiloitumiselle ja innovatiiviselle toiminnalle sekä toimien priorisoinnille. Rahoituksen pitkäjänteisyyden ja perusrahoituksen vahvistamisen tarve nostetaan kommentteissa esille ja rahoituksen monipuolistamista toivottiin selkeytettävän. Tutkimuksen laatua ja kansainvälisyyttä korostetaan.

Muina kommentteina esille nousee kaksikielisuuden huomioiminen, kansallisessa laadunvalvonnassa kansainvälisten laadunvarmistusprosessien huomioiminen ja turhien päällekkäisyyksien välttäminen, lähiopetuksen rooli sekä koko koulutusjärjestelmän tarkastelu ja jatkuvan oppimisen vahvistaminen.

Ammattikorkeakoulut pitävät visiota pääosin oikeansuuntaisena. Toimenpiteisiin toivotaan kirjattavan selkeästi se, kuka vastaa niiden toteuttamisesta. Osan toimenpiteistä nähdään menevän liikaa autonomian piiriin eli korkeakoulujen tulisi itse voida ratkaista toimeenpanon tavat. Rakenteellisten ratkaisujen nähdään painottuvan ja erikoistumisen sekä keskittymisen korostuvan. Ammattikorkeakoulut kaipaavat verkostomaisten ratkaisujen huomioimista sekä vaikuttavuuden, hyvinvoinnin, oppimisen, aluekehityksen ja tekoälyn tuoman muutoksen parempaa huomioimista.

Tutkimuslaitosten ja Tulanet:n kommentteissa todetaan, että visiossa tulisi ottaa huomioon laajemmin koko TKI-järjestelmä ei ainoastaan korkeakoulut, koska kansallisten tavoitteiden toteutuminen edellyttää koko TKI-kentän panosta ja huomioimista sekä yhteistyötä.

Ministeriöiden ja virastojen kommenteissa visiota pidetään tarpeellisena ja kannatettavana. Kytköstä koko TKI-järjestelmään pidetään epäselvänä, korostetaan elinkeinoelämä-, poikkihallinnollista- ja alueyhteistyötä ja toivotaan selkeytettävän suhdetta muihin strategioihin. Ulkoisen riippumattoman arvioinnin roolia korostetaan ilman kytköstä rahoitusmalliin. Esille nousevat opiskelijahyvinvointi, autonomian korostaminen, koulutuksen saavutettavuus, kansainvälinen veto- ja pitovoima, kestävä kasvu, alakohtaiset erityispiirteet kuten sosiaali- ja terveydenhoito sekä tilasoinnin kehittäminen.

Opiskelijajärjestöt nostavat esille erityisesti julkisen rahoituksen ja perusrahoituksen kriittisen tärkeyden tavoitteiden saavuttamiseksi. Opiskelijalle maksuttomasta koulutuksesta on pidettävä kiinni. Myös parlamentaarisen ja ylivaalikautisen rahoitussuunnitelman tarve nousee esille. Useissa kommenteissa korostetaan opiskelijoiden toimeentulon, tulevaisuudenuskon, hyvinvoinnin, asumisen ja tukipalvelujen merkitystä. Näistä tulee huolehtia kasvavan opiskelijamäärän tahdissa. Opiskelijajärjestöjen palautteessa ehdotettiin myös vision 2030 arviointia. Käännöstä toivottiin tarkasteltavan vielä lopulliseen versioon.

Elinkeinoelämän järjestöjen kommenteissa visio koetaan tarpeellisena. Yritysyhteistyön merkitystä ja lisäkorostamista esitetään ja kaivataan laajempaa sidosryhmäyhteistyötarkastelua erityisesti TKI-toiminnassa sisältäen yritykset ja tutkimuslaitokset. Palautteessa kaivataan toimenpidesuositukseen rohkeutta ja konkretiaa. Yksittäisemmät kommentit ovat osin ristiriitaisia. Sekä alueellista saatavuutta ja saavutettavuutta kannatettiin että korkeakoulujen määrän kriittistä tarkastelua. Määrällisen tavoitteen nostoa entisestään sekä kannatetaan että vastustetaan.

Myös **työntekijä- ja henkilöstöjärjestöt** pitävät visiota yleisesti hyvänä ja kannatettavana. Kommenteissa korostuu erityisesti se, että osaa toimenpiteitä katsottiin vaivaavan konkretian puute. Aikatahtainta pidetään osassa toimia epäselvänä ja kohdistuvan nyt liikaa lyhyeen talousnäkökulmaan. Mittareita ja seurantaa peräänkuulutetaan. Yksittäisemmissä kommenteissa nousee esiin myös omistajakarakenteiden osalta se, että kehityksestä olisi pitänyt keskustella laajemmin.

Yrityssektorin yksittäisestä kommentista nousee esille tekoälyn näkökulman vahvistamisen tarve visiossa.

Hyvinvointialueet ja maakuntaliitot toteavat pääsääntöisesti kokonaisuuden olevan oikeansuuntainen, mutta tarkennuksia kaivataan erityisesti alueellisen näkökulman ja alueiden erilaisuuden ja erikoistumisen sekä koulutuksen alueellisen ja alakohtaisen saatavuuden osalta. Yhteistyön merkitystä muiden tahojen kanssa korostetaan samoin kuin nuorten hyvinvointia ja erityisen tuen tarpeen vahvistamista.

Muut kommentoijat nostavat esille monia pääosin yksittäisiä aiheita. Vahvimmin esille nousee tarve koko koulutusjärjestelmän ja ilmastokysymysten käsittelyn puute sekä opiskelijoiden hyvinvoinnin ja yhdenvertaisuuden sekä saavutettavuuden paremman huomioimisen tarve. Muut nostot kohdistuivat siihen, että yliopistot ja ammattikorkeakoulut pitäisi useammin käsitellä erikseen eikä korkeakouluina, tukitoimintojen kuten kirjastojen tunnistamiseen strategisena resurssina, kansalliskielinäkökulman vahvistamiseen sekä avoimen tieteen ja tutkitun tiedon vapaan välittämisen varmistamiseen huomioiden myös tutkimusartikkeleiden rinnakkaistallennus.

4.2. Luonnoksen olennaiset puutteet ja tarvittavat priorisoinnit

Hyvin laajasti kommentoijien toiveena on toimien (pois)priorisointi, aikataulutaminen ja konkretisointi. Useissa ammattikorkeakoulujen kommentissa todetaan, että toimenpidekokonaisuus ei tunnista koulutuksen eikä TKI-toiminnan osalta ammattikorkeakoulujen keskeistä roolia eikä potentiaalia. Toisaalta laajasti toivotaan koko yhteiskuntaamme - tai toisaalta erityisesti kasvukeskuksia - palvelevia kirjauksia, joissa

määritellään tärkeimmät tavoitteet koulutustason nostolle sekä ratkaisut kriittisimmille kansallisille TKI-järjestelmän heikkouksille.

Kommentoijat katsovat, että perusrahoituksen vakaus ja tärkeys sekä sen vahvistaminen keskeisenä korkeakoulupoliittisena toimenä on keskeinen ja se on käsitelty puutteellisesti tai käsittely on ohitettu kokonaan. Perusrahoituksen lisäämistarve 60 % (70 %) koulutustasotavoitteen saavuttamiseksi näyttäytyy myös usealle kommentoijalle prioriteettina.

Visiosta puuttuu selkeä ja johdonmukainen linjaus korkeakoulujärjestelmän rakenteesta ja eri sektorien tehtävistä: Vision tasolla ei muodostu selkeää kuvaa siitä, millainen tulevaisuuden korkeakoulutusjärjestelmä kokonaisuutena tai miten korkeakoulusektorien roolit asemoituvat jatkossa. Konsernirakenteiden ohella toivotaan tarkasteltavan korkeakoulujen vapaaehtoista strategista yhteistyötä. Lisäksi palautteessa on yksittäisiä toteamuksia siitä, että visiotyö on käynnistänyt harmillista liikehdintää korkeakouluissa, jonka olisi ollut tarkoituksenmukaisempaa käynnistää hallitusti vasta uudistuskokonaisuuden osana.

Yhteistyötahot on unohdettu! Korkeakoulujen yhteistyön merkitys muiden TKI-toimijoiden, erityisesti tutkimuslaitosten kanssa, kasvukeskusten, yritysten kuntien ja paikallisyhteisöjen, vapaan sivistystyön oppilaitosten, yliopistosairaaloiden ja hyvinvointialueiden kanssa yliopistokeskusten kanssa tulisi tuoda vahvemmin esiin, samoin kumppanuudessa on roolinsa tieteellisillä seuroilla, tiedekeskuksilla, tiedeinstituuteilla ja muistiorganisaatioilla. Tulisi myös tunnistaa aloja, joilla on strateginen merkitys niin kumppaneina kuin kansallisesti, esim. maa- ja metsätalous tulee tunnistaa omana strategisena painopistealueenaan.

Kommenteissa kritisoidaan, että korkean osaamisen, koulutuksen työelämärelevanssi, tekoälymurroksen muutosvoima ja uudet osaamiset ja ammatit, eettiset pelisäännöt sekä yhteiskunnallinen vaikuttavuus, työelämän ja palvelujärjestelmien uudistuminen, eivät ole riittävän selkeästi kirjattuna visiotavoitteissa ja toimenpidesuosituksissa.

Visiossa ei joko käsitellä kommentoijien mielestä lainkaan tai käsiteellään puutteellisesti jatkuvaa oppimista. Kommentoijat korostavat ohjauksen roolia tavoitteiden mahdollistajana ja toteavat, että ilman laadukasta, saavutettavaa ja yhdenvertaista ohjausta visiossa asetettu koulutustason nosto ja opiskelijoiden kiinnittyminen korkeakoulutukseen eivät toteudu. Visiosta puuttuu kokonaan elinikäisen ohjauksen (lifelong guidance) järjestelmänäkökulma. Kommenteissa todetaan muun muassa, että murrosteknologioiden myötä sekä yhteiskunnallisten muutosten ja murrosten keskellä työssä olevien tulisi olla mahdollista päivittää osaamistaan saavutettavasti ja sujuvasti sekä alan vaihtamiseen ja osaamisen päivittämiseen olisi olemassa joustavaa, monimuotoista tarjontaa korkeakouluissa ja kouluttautumisen rahoittaminen ratkaistaisiin reilulla tavalla.

Tavoitteet ja toimet korkeakoulutuksen saavutettavuuteen ja tasa-arvoon sekä moninaisuuden ja yhdenvertaisuuden vahvistamiseen sisältyvät visioluonnokseen epäsuorasti. Esimerkiksi antirasismi ja rakenteellinen moninaisuustyö jäävät yleiselle tasolle.

Kestävän hyvinvoinnin näkökulma jää visiossa vielä vaille huomiota. Erityisesti tutkimusperustainen ilmasto- ja luontopolitiikka sekä ekologinen kestävyys, toiminta planeetan rajoissa eivät näy omana vahvana kokonaisuutenaan, vaikka ne ovat keskeisiä hyvinvoinnin edellytyksiä. Kommenteissa ehdotetaan sitoutumista Unifin kestävyysteeseihin ja Arenen kestävyysohjelmaan.

Hyvinvointi (opiskelijoiden ja koko korkeakoulu yhteisön), mm. mielenterveyden edistäminen ja ennaltaehkäisevien hyvinvointipalvelujen kehittäminen jäävät visiossa vaille huomiota, vaikka tutkimustiedolla tulisi olla laajempi rooli hyvinvointipalvelujen ja yhteiskuntapolitiikan kehittämisessä. Henkilöstö ja hyvinvoivat korkeakoulu yhteisöt vahvistavat tutkijan- ja akateemisten urien vetovoimaa.

Tieteen ja tutkimuksen tavoitteita pidetään osin kunnianhimmittomina. Visiosta puuttuu edelleen tavoitteita kansallisen tutkimuksen tason nostamisesta, kansainvälisestä edelläkävijyydestä sekä erityisesti huippututkimuksen ja siihen pohjautuvan koulutuksen tukemisesta. Myös korkeakoulujen rooli yrittäjyyden, innovaatioiden ja liiketoiminnan kiihdyttäjänä puuttuu.

Palautteen mukaan Suomen rooli osana globaalia tiedeyhteisöä näyttäytyy visiossa liian kapeana, erityisesti globaalin kilpailun näkökulmasta. Suomi on vahva erityisesti yhteistyön ansiosta. Kaivataan linjausta siitä, että yhteistyötahojen tulisi olla maista, joissa kunnioitetaan ja vaalitaan teoin demokratiaa, ihmisoikeuksia sekä sääntöpohjaista maailmanjärjestystä.

Korkeakouluvisio voisi hyötyä peruskouluvision tavasta tuoda esiin toiminnan merkityksiä, mikä tekisi tavoitteista innostavampia ja inhimillisesti kestävämpiä.

5. Kommentit vision tilannekuvasta

Yliopistot kokevat tilannekuvan pääosin kattavana ja keskeiset haasteet tunnistavana ja kommentit olivat pääosin yksittäisiä. Esille nousee laadullisuuden vahvistaminen, yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen työnjako, kansainvälisyydessä tarve tehdä yhteistyötä myös ei-samanmielisten maiden kanssa, säännöllinen tilannekuvan päivittäminen, arktisuus ja rahoittamisen haasteiden analysointi.

Ammattikorkeakoulut katsovat tilannekuvan olevan oikeasuuntainen ja realistinen. Puutteita nähdään olevan alueellisen kehityksen huomioimisessa ja alueellisessa saavutettavuudessa. Esille nousee myös korkeakouluopiskelijoiden profiilin muutos, opiskelijoiden hyvinvointiin ja oppimisen tasoon sekä ohjaukseen ja tukeen liittyvät kysymykset. Lisäksi palautteessa on yksittäisiä kommentteja konsernirakenteen, demografiakehityksen ja kansainvälistymisen vaikutuksista ammattikorkeakoulukenttään.

Tutkimuslaitoksista esille nostetaan erityisesti se, että tutkimuskentän muutoksia ei huomioida riittävästi. Tilannekuvassa keskitytään ulkoisiin muutoksiin, kun taas tieteen tekemisen muutokset kuten tekoäly jää vähälle huomiolle.

Ministeriöt ja virastot näkevät tilannekuvan pääosin kattavana ja ajantasaisena. Yksittäisiä havaintoja nousee opiskelijoiden hyvinvoinnista, työllisyys- sekä työttömyystilanteen huomioimisesta, työurien epävarmuudesta, konsernien määrän kasvun vaikutusten analysoimisen tarpeesta, geopoliittisen tilanteen, kestävyysmurroksen, yhdenvertaisuuden ja saavutettavuuden kattavammasta analysoinnista. Lisäksi esille nousee rahoituksen ja ohjauksen kysymykset, koulutuksen laatu, työ- ja elinkeinoelämän tarpeiden vahvempi huomioiminen sekä työnantajien ja alueiden osallistaminen sekä erityisesti sosiaali- ja terveysalaan kohdistuvan alakohtaisen tarkastelun tekemistä.

Opiskelijajärjestöt totesivat esitetyn tilannekuvan olevan pääosin kohdillaan, mutta nostivat esille myös puutteita. Erityisesti korostuu taloudellisten lisäpanostusten välttämättömyys myös suhteessa verrokkimaihin, mutta myös opiskelijoiden ja osin henkilöstön hyvinvoinnin vahvistaminen ja siihen panostaminen, opiskelukyky ja psyykkisen kuormittuneisuuden kasvu, tulevaisuususkon lasku, terveydenhuolto, ohjausresurssit, opiskelijoiden toimeentulo sekä kasvava velkaantuminen ja mahdollisuudet kokopäiväiseen opiskeluun. Esille nousevat myös moninaiset taustat, aliedustetut ryhmät aina ammatillista väylää tulevista sukupuolieroihin sekä kriittisen ajattelun taitojen puutteet.

Elinkeinoelämän järjestöjen kommentoissa todetaan tilannekuvassa tunnistetun olennaisia asioita. Kattavampaa käsittelyä kaivataan mm. tekoälystä, datataloudesta, digitaalisen suvereniteetin tarpeesta, ,

huoltovarmuudesta. Myös luonnonvarat, biotalous, metsät, ilmastonmuutokseen sopeutuminen, luonnon moninaisuus, energiasiirtymä, pk-yritykset ja kasvuhakuiset yritykset nousevat esille.

Työntekijäjärjestöistä ja henkilöstönäkökulmasta todetaan tilannekuvan olevan toimiva ja kiinteä osa visiokokonaisuutta. Nostoja tuli esille teknologian kehityksen ja ilmastonmuutoksen käsittelyn vahvistamisesta, tutkimuksen ja koulutuksen laadusta ja ns. sivistysalojen paremmasta huomioimisesta. Palautteessa korostuu akateemisen vapauden huolestuttavat kehityskulut ja tutkijoiden häirintään liittyvät kysymykset myös Suomessa. Lisäksi toivotaan opiskelijoiden opiskelukyvyyn, hyvinvoinnin, toimeentulon sekä muiden opintojen sujuvan etenemisen edellytysten ja nuorten tulevaisuususkon huomioimista esitettyä selkeämmin.

Yrityssectorilta tuli vain yksittäinen kommentti koskien tilannekuvassa todettua teknologian kehityksen mullistavaa vaikutusta, jonka käsittely muutoin visiossa jää vajaaksi sen osalta, miten tämä vaikuttaa korkeakoulutukseen ja tutkimukseen.

Hyvinvointialueet ja maakuntaliitot kokevat tilannekuvan realistisena, mutta nostivat esille erityisesti alueellisen tarkastelun ja alueellisten erojen tarkemman tarkastelun tarpeen tilannekuvassa. Useat lausunnonantajat nostivat esille sosiaali- ja terveysalan erillistarkastelun ja roolin ja yhteistyön tarpeen.

Muiden lausunnonantajien osalta tilannekuvasta nousee esille kestävyysmurroksen vahvemman käsittelyn tarve, jatkuva oppiminen, akateemisen vapauden heikkenevä kehitys, tutkimusetiikka sekä tiedon luotettava saatavuus vastavoimana disinformaatiolle. Tilannekuvassa voisi tuoda esille myös Suomen vahvuuksia. Lisäksi esille nousee opiskelunvalmiudet, korkeakoulu yhteisöjen hyvinvointi ja opiskelijoiden moninaistuvat taustat, terveyspalvelujen tilanne, arviot digitaalisesta saavutettavuudesta, esteettömyydestä, yhdenvertaisuuden toteutumisesta sekä eri tavoin vammaisten opiskelijoiden, tutkijoiden ja muun henkilöstön nykyisestä tilanteesta nousivat kommentteihin.

6. Muut kommentit

Yliopistoilta tuli vain yksittäisiä muita huomioita visioon kohdistuen yliopistohenkilöstön työehtojen ja hyvinvoinnin sekä kansainvälistymisen ja digitalisaation näkökulman vahvistamiseksi visiossa.

Ammattikorkeakoulut ja Arene antoivat muita kommentteja yliopistoja enemmän. Kommentit kohdistuvat varsin laajaan kirjoon asioita. Muutama nosto kohdistui opiskelijoiden oppimisen tuen ja hyvinvoinnin tukemisen tarpeen huomioimiseen, jonka nähtiin olevan tärkeää mm. osaamistasolle ja läpäisylle sekä koulutuksen alueellisen saavutettavuuden vahvempaan huomioimiseen ja alueen kehityksen tuen tarpeeseen. Nostoja esitettiin myös koulutuksen riittävän rahoituksen varmistamisen sekä rahoitusmallin vakauden ja pysyvyyden puolesta. Lisäksi esille nousivat valmistuneiden osaaminen, suurempiin yksiköihin pohjaavan ratkaisumallin välttäminen sillä, että se ei automaattisesti nosta laatua, laajan ja monipuolisen tutkimustiedon tarpeesta vision tavoite- ja toimenpidevalintojen perustaksi sekä ammattikorkeakoulujen roolista TKI-kentässä.

Muutama **tutkimuslaitos** toteaa, että käsitteitä tulisi selkeyttää niin, että on selvää, milloin tarkoitetaan korkeakoulusektorista ja milloin koko TKI-kenttää.

Ministeriöiltä ja virastolta saaduissa kommentteissa nostetaan esille linjausten yhtenäistäminen muiden strategioiden kanssa, demografisen kehityksen vahvemman huomioimisen tarve, digitalisaation ja erityisesti

tekoällyn näkökulmien vahvistaminen, kaksi- ja monikielisyyden huomioimisen tarpeet ja kotimaisten kielten asema tieteen kielenä, osaavan työvoiman riittävyyden huomioiminen sekä alueiden elinvoimanäkökulma.

Opiskelijajärjestöt nostivat esille erityisesti riittävään pitkäaikaiseen ylivaalikautiseen julkiseen resursointiin tai parlamentaariseen ratkaisuun sitoutumisen tarpeen tavoitteiden saavuttamiseksi sekä opiskelijoiden toimeentuloon ja hyvinvointiin ja arkeen liittyvät kysymykset kokoaikaisen tehokkaan opiskelun mahdollistamiseksi. Lyhyestä kommentointiajasta annettiin kritiikkiä.

Elinkeinoelämän järjestöt nostavat esille koko koulutusjärjestelmän tarkastelun tarpeen sekä laajasti niin hallinnonalojen kuin elinkeinoelämän kanssa tehtävän yhteistyön tarpeet. **Työntekijäjärjestöt** korostivat riittävän resursoinnin merkitystä ja perusrahoituksen turvaamista. Lisäksi esille nousee alakohtaisena kysymyksenä sosiaali- ja terveysalan koulutuksen vahvistaminen. **Yrityssectorilta** esille nousee tekoällyn vahvemman huomioimisen tarve visiossa.

Hyvinvointialueiden ja maakuntaliittojen nostoissa ehdotetaan erityisesti yhteistyön vahvistamista hyvinvointialueiden ja yliopistollisten sairaaloiden sekä muiden alueiden toimijoiden kanssa. Lisäksi korostetaan alueellista kilpailukykyä ja erilaisuutta, alueellisen koulutustarjonnan merkitystä vetovoimalle sekä alueiden erityispiirteiden huomioimista. Yksittäisiä nostoja tehtiin myös kansainvälisyydestä, yhdenvertaisesta kohtelusta, TKI-toiminnan kaupallistamisen vahvistamisesta ja jatkuvasta oppimisesta.

Muut lausunnonantajat nostavat esille alueellisen näkökulman, yliopistokeskusten roolin, joustavien ja koko koulutusketjun huomioivien polkujen roolin, riittävän resursoinnin varmistamisen, luonto- ja ympäristökysymykset.

7. Lausunnonantajat

Aalto-yliopisto
Aalto-yliopiston ylioppilaskunta
Ab Yrkeshögskolan vid Åbo Akademi Novia
Akava ry
Akavan Erityisalat
Akavan sairaanhoitajat ja Taja ry
Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry
Ammattiliitto Pro ry
Ammattiosaamisen kehittämissyhistys AMKE ry
Centria-ammattikorkeakoulu
CSC - Tieteen tietotekniikan keskus Oy
Diakonia-ammattikorkeakoulu OY
Elinkeinoelämän keskusliitto EK
Elinkeinoelämän Oppilaitokset EOL ry
Elintarviketeollisuusliitto ry
Etelä-Karjalan hyvinvointialue
Etelä-Karjalan liitto
Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue
Etelä-Pohjanmaan liitto
Etelä-Savon maakuntaliitto
FinEdLead Suomalainen kasvatus- ja koulutusalan johtajuuden tutkijayhteisö
FinnARMA Kestävyys ja vastuullisuus -työryhmä Finnish University Partnership for International

Development, Yliopistojen globaalin kehityksen verkosto
Geologian tutkimuskeskus
Haaga-Helia ammattikorkeakoulu Oy
Haaga-Helian opiskelijakunta Helga
Hanken Svenska handelshögskolan
Helsingin Evankelisen Opiston Säätiö
Helsingin seudun kauppakamari
Helsingin yliopisto
Helsingin yliopisto, Humanistinen tiedekunta, Kielten osasto, saksan kieli
Helsingin yliopisto, kestävän hyvinvoinnin yksikkö
Helsingin yliopisto, Professori, valtiotieteellinen tiedekunta
Helsingin yliopisto, Svenska social- och kommunalhögskolan
Helsingin yliopiston ylioppilaskunta
HigherEd Hub Finland Oy
Hämeen ammattikorkeakoulu Oy
Ilmatieteen laitos
Insinööriliitto IL ry
Itä-Suomen yliopisto
Itä-Suomen yliopiston ylioppilaskunta
JOUSSI -hanke
Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry
Juristiliitto - Juristförbundet ry
Jyväskylän ammattikorkeakoulu
Jyväskylän yliopisto
Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunta
Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus
Kainuun liitto
Kansallinen audiovisuaalinen instituutti (Taide- ja kulttuurivirasto 1.1.2026 alkaen.)
Kansallinen koulutuksen arviointikeskus
Kansallisarkisto
Kansaneläkelaitos
Karelia Ammattikorkeakoulu Oy
KASVU - Kasvatus- ja koulutusalan johtajuuden jatkuvan oppimisen valtakunnallinen kehittäminen -hanke
KEHA-keskus
Kemianteollisuus ry
Keski-Pohjanmaan liitto
Keski-Suomen liitto
Keskuskauppakamari
Kieliasiantuntijat ry
Kielibuusti, Helsingin yliopisto & Aalto-yliopisto
Kokoomuksen eduskuntaryhmä
Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT
Kuntoutussäätiö, Kuntoutussäätiön oppimisen tuen keskus
Kymenlaakson liitto
Lapin ammattikorkeakoulu
Lapin ammattikorkeakoulun opiskelijakunta
Lapin yliopisto
Laurea ammattikorkeakoulun opiskelijakunta Laureamko
Laurea-ammattikorkeakoulu Oy
Liikenne- ja viestintäministeriö
Luonnon-, ympäristö- ja metsätieteilijöiden liitto Loimu ry
Luonnonvarakeskus
LUT-yliopisto ja LAB-ammattikorkeakoulu
Lääketeollisuus
Maanmittauslaitos

Maaseutupolitiikan Työn ja yrittäjyyden uudet mahdollisuudet maaseutualueilla -verkosto (TUUMA27-
verkosto)
Maataloustuottajien keskusliitto MTK
Maj ja Tor Nesslingin säätiö
Matemaattis-luonnontieteellisten alojen Akateemiset ry
Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy
Metropolia Ammattikorkeakoulun opiskelijakunta METKA
Metsäteollisuus ry
Miltton Oy
MTK, MTK Maaseudun elinvoimalinja
Nuorisoala ry
Nuorten Tiedeakatemia
Nyyti ry
Näkövammaisten liitto ry
Oikeustieteen opiskelijoiden liitto
Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry
Opetushallitus
Opiskelijoiden Liikuntaliitto ry (OLL)
Oulun ammattikorkeakoulu
Oulun yliopisto
Oulun yliopiston ylioppilaskunta
Oy Vaasan ammattikorkeakoulu. Vasa Yrkeshögskola Ab
Palvelualojen työnantajat Palta ry
Pirkanmaan hyvinvointialue
Pohjanmaan kauppakamari
Pohjois-Karjalan maakuntaliitto
Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue
Pohjois-Savon hyvinvointialue
Pohjois-Savon liitto
Professoriliitto
Rakennusinsinöörit ja -arkkitehdit RIA ry
Rakennusteollisuus RT ry
SAK ry
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakuntaliitto
Savonia-ammattikorkeakoulu oy
Seinäjoen ammattikorkeakoulu
Seinäjoen yliopistokeskus
Sivistysala ry
Sosiaali- ja terveysministeriö
Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia
STTK ry.
Suomalainen Tiedeakatemia ry
Suomen Akatemia, Vaikuttavuuden ja tiedepolitiikan yksikkö
Suomen Ekonomit
Suomen Geronomiliitto ry
Suomen Kansanopistoyhdistys-Finlands Folkhögskolförening ry
Suomen kesäyliopistot ry
Suomen Lukiolaisten Liitto
Suomen Luontopaneeli
Suomen Olympiakomitea ry
Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry
Suomen opinto-ohjaajat ry
Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry
Suomen Sosialidemokraattinen Puolue

Suomen Terveydenhoitajaliitto STHL ry
Suomen tieteellinen kirjastoseura
Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry
Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry
Suomen ylioppilaskuntien liitto (SYL)
Suomen ympäristökeskus (Syke)
Suomen Yrittäjät ry
Sure - Suomen Restonomiliitto ry
Svenska litteratursällskapet i Finland
Taideyliopisto
Taideyliopiston ylioppilaskunta
Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampereen kaupunki, Pirkanmaan Liitto ja Tampereen kauppakamari
Tampereen yliopisto
Tampereen yliopisto, Yliopistojen aikuiskoulutusverkosto UCEF
Tampereen ylioppilaskunta
Tehy ry
Tekniikan Akateemiset TEK ry
Teknologian tutkimuskeskus VTT
Teknoliateollisuus ry
Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta
Tieteellisten seurain valtuuskunta
Tieteentekijöiden liitto
Tilastokeskus
Tradenomiliitto TRAL ry
Turun ammattikorkeakoulu OyTurun yliopisto
Turun yliopisto, InFLAMES-lippulaiva
Turun yliopisto, Matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta
Turun yliopiston ylioppilaskunta
Tutkimuseettinen neuvottelukunta
Tutkimuslaitosten yhteenliittymä Tulanet
Työ- ja elinkeinoministeriö
Työterveyslaitos
Uudenmaan ELY, Uudenmaan elinvoimakeskus
Uudenmaan liitto
Vaasan yliopisto
Vaasan yliopiston ylioppilaskunta
Vaikuttavuussäätiö
Valtioneuvoston kanslia
Valtionvarainministeriö
Vantaan ja Keravan hyvinvointialue
Varsinais-Suomen hyvinvointialue
Varsinais-Suomen liitto
Wärtsilä Finland Oy
Yhteiskunta-alan korkeakoulutetut ry
Yliopistojen opetusalan liitto YLL ry
Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö (YTHS)
Ympäristöministeriö
Yrkeshögskolan Arcada
Åbo Akademi
Åbo Akademis Studentkår
Österbottens förbund - Pohjanmaan liitto
12 yksityishenkilön antamaa lausuntoa